

позднего названия *Западная Двина*) отражены названия притоков (города расположены на месте их впадения в Двину). Соответственно, можно предположить, что из нескольких версий происхождения названия *Велиж* больше вписывается в номинативную логику версия о его отгидронимном происхождении: город расположен там, где река Велижка впадает в Западную Двину.

Заключение. Астионимия побережья реки Западная Двина характеризуется рядом особенностей как структурно-грамматического, так и номинативного характера, что позволяет говорить о наличии в ней системных отношений.

Список литературы

1. Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии / В.А. Жучкевич. – Минск: Издательство БГУ, 1974. – 448 с.
2. Аўчынінікава, Р.І. Тапанімія сярэдняга цячэння р. Заходняя Дзвіна / Р.І. Аўчынінікава // Чэрскі Іван Дзяменцэвіч (да 160-годдзя з дня нараджэння): зб. артыкулаў. Вып. 1. – Мінск: БДУ, 2005. – С. 33–34.

ВОБРАЗ А.МІЦКЕВІЧА Ў РАМАНЕ Я.Т. ПАПІ “ЦЯРНІСТЫМ ШЛЯХАМ”

Г.А. Гладкова
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава

Раман польскай пісьменніцы, педагога, перакладчыцы Ядвігі Тэрэсы Папі (Jadwiga Teresa Papí) “Цярністым шляхам” (“Po ciernistej drodze”), выдадзены пад псеўданімам Я.Т. Gałęzowska, прысвечаны асэнсаванню важнай гістарычнай падзеі першай трэці XIX стагоддзя ў гісторыі Польшчы і Беларусі – Лістападаўскаму паўстанню 1830-1831 гг. На старонках твора прасочаны шлях сталення будучых удзельнікаў узброенага выступлення ад моманту навучання ў гімназіі і да апошніх дзён паўстання, што ахоплівае больш чым дзесяцігадовы перыяд. Эпілог рамана прысвечаны апісанню далейшага лёсу герояў і адлюстраванню перспектывы змагання за свабоду. Асоба А.Міцкевіча – выбітнага паэта-рамантыка, класіка польскай літаратуры, ураджэнца беларускіх земляў – разглядаецца пісьменніцай у стасунках з польскай эміграцыяй.

Мэта даследавання – асэнсаванне вобраза А.Міцкевіча ў творах польскай літаратуры XIX стагоддзя, што дазваляе дапоўніць партрэт пісьменніка і патрыёта і паспрыяць далейшаму вывучэнню пытання ўдзелу Міцкевіча ў эміграцыйным руху.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для даследавання паслужыў раман Я.Т.Папі “Цярністым шляхам” (Кракаў, 1896). Былі выкарастаны наступныя метады даследавання: біяграфічны і культурна-гістарычны.

Вынікі і іх абмеркаванне. Як вядома, Польскае паўстанне 1830-1831 гг. (у польскай гісторыяграфіі – Powstanie listopadowe), якое ахапіла расійскую частку тэрыторыі былой Рэчы Паспалітай, было чарговай спробай змяніць палітычную сітуацыю і аднавіць былое дзяржаўнае ўтварэнне ў межах 1772 года. Т.Я.Папі на аснове гістарычнага матэрыялу стварыла своеасаблівы раман выхавання, адрасаваны маладому пакаленню канца XIX стагоддзя. Эпілог рамана адлюстроўвае лёс удзельнікаў паўстання пасля паражэння апошняга. У выніку захопу расійскімі войскамі Варшавы частка польскай інтэлігенцыі мела адзінае выратаванне – накіравацца ў эміграцыю, дзе сярод іншых краін “другой радзімай” для іх стала Францыя. Як адзначае В.Гарбачова, “Самай прывабнай для эмігрантаў стала Францыя. Што тычыцца колькасці эмігрантаў, якія апынуліся ў Францыі, то самі паўстанцы вызначалі яе лічбай у памерах 7–8 тыс. вайскоўцаў і цывільных асоб” [1, 106].

Менавіта ў Парыжы адбываюцца падзеі, прадстаўленыя ў эпілогу, задача якога – паказаць, што патрыятычныя сілы краю не вынішчаны канчаткова і Польшча мае надзею на адраджэнне незалежнасці ў будучым.

У доме доктара Юліўша Каньскага, які пакінуў Варшаву і пераехаў ў Францыю, чакаюць прыход на вячэру ідэйнага натхніцеля польскай эміграцыі – Адама Міцкевіча. Як вядома, паэт апынуўся ў Парыжы, пакінуўшы Дрэздэн, у 1832 годзе, дзе пачаў супрацоўнічаць з эміграцыйнымі дзеячамі, стаў лідарам эміграцыйнага руху. Я.Т.Папі ўвяла ў канву твора вобраз Міцкевіча невыпадкова: аўтарскі намер – паказаць, што “Польшча ў выгнанні” ацалела, ёсць сілы, кансалідуючыя нацыю, значыць, не будуць забытымі землякі, якія засталіся на радзіме ў неспрыяльных палітычных абставінах. Паказальна, што на вячэру ў доме Каньскіх гатуюцца

стравы літоўскай кухні (litewskie potrawy) – калдуны, зразы, боршч і кісель – што падкрэслівае літвінскае паходжанне А. Міцкевіча.

Пісьменніца акцэнтуюе ўвагу на партрэтных дэталях: выразны твар, буйная швэлюра валасоў, адкінутая з ілба, мяккі погляд вачэй. Паэт павітаў кожнага, быў уважлівы і прыязны да сяброў. Падчас вячэры польскія эмігранты прыгадвалі важныя бітвы мінулага (пад Сточакам, Астраленкай, Ваўрам, абарону аднаго з апорных пунктаў польскай сталіцы, легендарнага рэдуга “Воля” і г.д.). “*Прарок слухаў, апусціўшы галаву на далонь, задуменна, было відаць, што думкамі ён быў далёка і ў вачах яго гарэў нейкі дзіўны агонь, усе прыціхлі і глядзелі на яго...*” (пераклад – Г.Г.) [2, 301].

Наступны фрагмент тэкста ўяўляе сабой урывак з паэмы А. Міцкевіча “Рэдут Ардона”, які паэт дэкламуе падчас вячэры. Гэта частка твора прысвечана апісанню падзвіга Юльяна Канстанты Ордана, які ўзарваў рэдут пры падыходзе расійскіх войскаў. Такі выбар бачыцца невыпадковым, урывак надзелены глыбокай партрыятычнай ідэяй, ён гучыць паэтычным заклікам змагарам за волю Айчыны быць роўнымі славутаму герою паўстання. Адпаведны гераічны настрой яднае прысутных і знаходзіць выяўленне ў ідэйна важнай размове пра адсутнасць згоды сярод палякаў-эмігрантаў.

Падчас сустрэчы прадстаўнікі польскага эміграцыйнага руху абмяркоўваюць стварэнне камітэта польскай эміграцыі пад кіраўніцтвам дзяржаўнага дзеяча, пісьменніка Б. Немаеўскага. Гаспадар дома Канскі так ацэньвае праблему слабага адзінства ў камітэце эмігрантаў: “... *нязгода, як хвароба, падточвае бедную нашу Польшчу...*” [2, 298]. Як вынікае з маналогу героя, дзейнасць патрыятычнага камітэта мела на мэце адкрыццё польскай школы, стварэнне прытулку для эмігрантаў і тых, хто не можа працаваць, аднак, непаразумеў сярод членаў аб’яднання не спрыяюць вырашэнню праблем адаптацыі ў новых абставінах. Такая нязгода суайчыннікаў засмучае паэта, ахоплены клопатам пра стан палякаў у выгнанні, ён не выключае магчымасці, што, на жаль, “слова можа не перайці ў справу”.

Заканчваецца вячэра на высокай патрыятычнай ноце, калі ў адказ на сумныя весткі з радзімы, якія датычуць становішча палякаў пад уладай Расійскай імперыі, Міцкевіч сцвярджае: “*Кажу вам, сябры, мы прарокі народа, не дазволім памерці Польшчы. Адсюль будзем умацоўваць братаў нашых, якіх прыгнёт пазбавіць сілы духу, гэта і ёсць наша мэта*” [2, 305].

Заклучэнне. Айчыннае і замежнае міцкевічазнаўства працягвае асэнсаванне феномену асобы А. Міцкевіча як паэта-рамантыка, дзеяча нацыянальна-вызваленчага руху, лідара эміграцыйных колаў польскага грамадства. Як адзначаў Т. Бой-Жэлінскі, “*А. Міцкевіча лічаць польскім патрыётам, але сам ён, як гэта не дзіўна, з’яўляўся носьбітам ідэалогіі “літвінскага патрыятызму”*” [3, 154]. Нагадаем, што літвінскае паходжанне паэта падкрэслена і ў рамане Я. Т. Папі “Цярністым шляхам”.

З улікам ідэйна-мастацкага аналізу твора можна сцвярджаць, што раман польскай пісьменніцы дапаўняе факталагічны матэрыял па гісторыі Лістападаўскага паўстання шляхам мастацкай рэканструкцыі падзей. На старонках твора дзейнічаюць героі, народжаныя аўтарскай фантазіяй, так і рэальныя гістарычныя асобы, сярод якіх значнасцю вылучаецца А. Міцкевіч. Ствараючы рэалістычную панараму падзей, аўтарка, тым не менш, не пазбягае ідэалізацыі вобраза польскага паэта-рамантыка. На гэта працуюць усе мастацкія сродкі стварэння вобраза: партрэтная характарыстыка, асаблівасці паводзін героя (ветлівасць, далікатнасць, шляхетнасць), раскрыццё яго палымянай натуры ў сцэне чытання паэмы, фінальны эпізод развітання з сябрамі. Думаецца, створаны вобраз прарока нацыі ў асобе А. Міцкевіча неабходны для выражэння аўтарскага погляду на сутнасць эміграцыі, задача якой – з’яднацца насуперак любым неспрыяльным абставінам і падтрымліваць дух суайчыннікаў, якія засталіся пад уладай Расійскай імперыі.

Спіс літаратуры

1. Гарбачова, В.В. Беларусь і “Вялікая эміграцыя” (1830-1860-я гг.) / В.В. Гарбачова // Працы гістарычнага факультэта БДУ: навук. зб. Вып. 2 / рэдкал. У. К. Коршук (адк. рэд.) [і інш.] – Мн: БДУ, 2007. – С. 106–109.
2. Gałęzowska, J.T. Po ciernistej drodze: powieść historyczna z dziejów powstania 1830 roku dla młodzieży / J.T. Gałęzowska. – Kraków: Drukarnia Narodowa F.K. Pobudkiewicza, 1896. – 312 s.
3. Żeliński-Boy, T. Bronzownicy / T. Żeliński-Boy. – Warszawa: Roj, 1930. – 270 s.